

katastar (njem. *Kataster* < tal. *catast/r/o*, prema biz. grč. *κατάστιχον*: popis, registar), službena evidencija nekretnina koja služi za oporezivanje prihoda od zemljišta, izradbu zemljišnih knjiga te za različite tehničke, ekonomske, statističke i druge svrhe. Najvažnija je vrsta takve evidencije *katastar zemljišta*, koji sadrži podatke o položaju, obliku i površini pojedinih zemljišta (parcela) te o vlasniku, načinu korištenja, zasađenoj kulturi i kakvoći tla, a u novije mu se doba dodaje i sustavna evidencija s podacima o građevinama (npr. *katastar zgrada*) i instalacijama izgrađenima na zemljištu (*katastar vodova*), što zajedno čini *katastar nekretnina*. Katastrom se naziva i služba koja obavlja poslove vezane uz vođenje te evidencije.

Katastar se zasniva na samostalnim prostornim jedinicama, tj. *zemljišnim (katastarskim) česticama*, koje su oblikom i izmjerama točno definirane. Više čestica prostorno i ekonomski povezanih u cjelinu čini *katastarsku općinu*. Podatci o česticama za svaku se katastarsku općinu vode u tzv. *katastarskom operatu*, tj. skupu pisanih dokumenata i grafičkih priloga (katastarski planovi i pregledne karte, drugi grafički dokumenti). U novije se doba ti podatci čuvaju i u elektroničkom obliku, kao jedinstveni geoinformacijski sustavi. Poslovi katastra, koje za svaku katastarsku općinu vodi nadležna područna služba, obuhvaćaju katastarsku izmjeru, izradbu, održavanje i čuvanje katastarskih operata, izdavanje izvoda, uvjerenja i dr.

Uspostavljanje evidencije zemljišta radi uređenja imovinskih odnosa te raspoređivanje obveza na prihod od zemljišta seže u daleku prošlost. Primjer ranoga topografskog prikazivanja zemljišta plan je i opis grada Dunghi u Mezopotamiji, za koji se smatra da potječe iz razdoblja oko 4000. pr. Kr. Prema opisu grčkog povjesničara Herodota, perzijski kralj Darije I. (oko 550. do 486. pr. Kr.) uveo je plaćanje poreza na prihod od zemljišta, pa je radi toga naredio da se u osvojenim zemljama Male Azije izmjerom utvrdi veličina zemljišta. Rimski je država imala uveden porez na zemljište. Osnovicu poreza činio je cenzus, utvrđen na temelju površine, načina iskorištavanja, kakvoće tla i prihoda izraženog u količini proizvoda, a uspostavljeni su i posebni pregledi u obliku knjiga (*tabulae censuales*). U XIII. st. mnoge su europske države počele voditi evidencije koje se mogu smatrati pretečom današnjega katastra.

Na hrvatskom su tlu i prije sustavnih katastarskih izmjera zabilježena pojedinačna nastojanja izradbe evidencije nekretnina pojedinih plemićkih obitelji te crkvenih i drugih institucija. Najstariji poznati katastarski plan je Maloga Stona iz 1359., a najstariji je sačuvani zemljišni katastar Stona i Pelješca iz 1393–96. Današnji katastar zemljišta u Hrvatskoj osnovan je po posjedovnom stanju i uglavnom se temelji na katastarskim izmjerama provedenima u XIX. stoljeću.

Do osamostaljenja, u Hrvatskoj je uloga katastra i zemljišnih knjiga bila definirana *Zakonom o geodetskoj izmjeri i katastru zemljišta*. Te su evidencije ponajprije služile prikupljanju poreza na katastarski prihod, dok je njihova uloga u imovinskopravnom dijelu bila zanemarena. Uspostavom Republike Hrvatske i promjenom političko-ekonomskog uređenja temeljito se promijenila uloga katastra i zemljišnih knjiga. Mogućnost utvrđivanja vlasništva postala je jednom od temeljnih postavki suvremene Hrvatske, pa su katastar i zemljišne knjige postali važnim čimbenikom ekonomskih zbivanja. Od 1999. katastar u Hrvatskoj razvija se na temelju *Zakona o državnoj izmjeri i katastru nekretnina*, a za njegovu provedbu brine se Državna geodetska uprava, dok se katastarski operati nalaze pri općinskim upravama ovlaštenima za geodetske i katastarske poslove.

Izvor: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=30850>